

naša uprava, ki je vrgla vajeti v smeje roke gospostva željnih avtokratov, pride po poti nemoralnosti ob ves kredit ter oskruni našemu šolstvu diadem vzvišenosti, morale, etike in nepristranosti!

A kaj pomaga dokazovanje, kjer vlada politiška strast in dela poklone uradna neodločnost in uslužnost! Moč gre pred pravico.

In to nemoralno načelo je vrglo tovariša Fabina z Jesenic tja gor v hribovito Svibno. Mlado in delavno življenje, ki je živelo šoli in izven nje čuvalo po svojih najboljših močeh in najblažjih namenih slovenske zemlje pod nakanami narodnih soračnikov, so vrgli v puščavo za kazni, ker je vredno plačila! To je umorna idealih! Kje jemlje tak mlad moč veselje do dela, če je kaznovan s tako silo zaradi malenkosti, ki so že pozabljene? Kje je skrb učne uprave, ki naj vnema in izpodbuja, a naj ne mori mladega življenja? Ako odpušta Bog, pa njegovi služabniki kruto preganjajo in delajo sramoto svojemu Gospodu! Moč gre pred pravico! . . .

Vse strele so to pot udarile na Jesenice! Perun z Dobrove! Še to naj izposlujeta zastopnika deželnega odbora, da dobita tovariša Salberger in Zicherl slovensko pisana ukora. Z domačo besedo se bo dalo lepše povedati, kaj sta zagrešila, nego bi se dalo to s strahovitimi periodami uradne nemščine: Gospod deželni predsednik Schwarz pa naj blagovoli odrediti, da se ne bodo v novem uradnem glasilu razglasili ukori, ker je to proti § 46. zakona z dne 29. aprila 1873., dež. zak. št. 22 (III. oddelek), ki določa, da se daje ukor (posvarilo — Verweis) vselej pismeno, ne določa pa, da se naj razglasi javno v časopisu!

K temu moram pripomniti troje:

1.) Kdorkoli je to razglasil v „Slovenec“, je kršil vedoma uradno tajnost.

2.) Javno razglasjanje ukorov je nemoralno in netaktno, ker hoče ponižati kaznovanega, ga izpostaviti javni obsodbi in mu škoditi na časti. To vpliva nanj deprimitujoče in ga napravlja apatičnega. Kvalifikacija je tajna, ukore pa razglasajo!

3.) Tako razglasjanje je nasilen pritisk na ves stan in je nečastna grožnja, češ: Glejte, to vas čaka, če ne zatajite svojega prepričanja!

Gotovo se je že dogodilo, da je škof ukoril tega ali onega duhovnika. Ali ste že kdaj čitali v „Slovenec“ ali „Domoljubu“, kaj se je odigralo med škofijo in dotičnim župniščem? Ne! Ostalo je tajno, kakor je pravilno!

Tak je torej novi kurz v deželnem šolskem svetu kranjskem. Učiteljstvo je imelo prej vsaj zastopnika, ki ga je poklicala vlada v to korporacijo iz njegovih vrst. Sedaj ga nima več! Pravica, ki sedi ob portalu deželnovladne palače, je napravljena iz kamena, in še vedno je resnična beseda, da nimajo sre! Duhovščina — cerkev — ima v deželnem šolskem svetu tri duhovnike, mi nobenega svojih. To je delo učne uprave, ki bi naj branila svoje učiteljstvo, pa ga izigrava v prid eni politiški stranki. Moč gre pred pravico!

V jubilejskem letu hočejo imeti mir v deželi, tako pravijo. A kje so pogoji? Ali hočejo imeti mir, ki naj vzkipi iz naše krvi?

rad in pogostoma ter prav možato poročal. Pomagal je rad pri „Pedagoškem društvu“. Meni je bil v veliko podoro pri „Okrajni posojilnici“ in pri „Centralni posojilnici slovenski“. V družbi je bil vesel in prijazen ter ljubil prijetno družbo. Njegovo vedenje je bilo vedno dostojno in možato. Bil je vedno mož beseda. Kar je obljubil to je držal. Glede politiških nazorov je bil pristaš narodne napredne stranke, ker je ta prijateljica šolstva in učiteljstva. Svoje krščanske dolžnosti je pa tudi do pičice izpolnjeval. Ker je postal stalen šele v Črnomlju in se je bil brez lastne krivde zakasnil z drugim izpitom, zato je štel definitivnih let le okolo 35 in rad bi bil še nekaj let služil in stanoval v novem šolskem poslopju — ali „dneva ne pove nobena pratka“.

K sreči je zapustil poleg vdove vse otroke preskrbljene: sin je adjunkt pri magistratu v Ljubljani, dve hčeri sta učiteljici in tretja je omožena s politiškim uradnikom.

Iv. Lapajne.

† Evgenija Padar.

Vesele božične praznike! Stisnila je roko v slovo; malo suho zakašljala, sedla na voz in

Takšnega miru ne bo! Nikdar ne moremo dopustiti, da bi živeli drugi na našo škodo. Drug poleg drugega, sicer ne! Toda kakšna je njihova volja, to je pokazal začetek jubilejskega leta v deželnem šolskem svetu kranjskem!

In sedaj še besedo vam, bratje! Težka, neusmiljena roka, oblečena v železno rokavico, se je stisnila nad nami. Padle so prve žrtve. Lahko bi imenoval vse tiste, ki še padejo, in vse tiste, ki bodo površani. S temi poslednjimi bodo kmalu gotovi. Ti že poskakujete od veselja in ploskajo krivici, nemoralnosti. Sami so polni otrovane krvi, zato ne morejo drugače. Noč je njihov dan. Hrepene po plačilu, kakor bi bili podkupni. Naj dobe plačilo! Mi pa bratje, ako nimamo ničesar drugega, imamo čast in poštenje. To dvoje bomo branili! — zvesti v službi, zvesti mišljenju — četudi pademo vsi!

Žal mi je, bratje, da mi v teh težkih dneh ne morejo do živga! Za vas, ki ste poštene in značajni, bi prebil vse gorje in vse krivice, ki čakajo tega ali onega. Ako pride kdaj dan, da me lahko udari palica, urezana za vas, bom ponosno sprejel vsak udarec, ker vem, da je naša preteklost in sedanost žalostna, a lepa naša bodočnost!

Engelbert Gangl.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrovana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca marca: K 50.002.33.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Praznik slov. štajerskega učiteljstva.

(Dalje.)

III. Občni zbor „Zveze“.

Ob 11. uri se je nabralo v veliki dvorani celjskega „Narodnega doma“ veliko število — do 200 — slovenskega štajerskega učiteljstva in več prijateljev našega stanu.

Med gosti smo videli c. kr. okr. šol. nadzornika S u p a n k a (opravičili so se c. kr. okrajni glavarji celjski, mariborski, slovenjegraški, c. kr. šol. nadzorniki Dreflak, Schechel, Vodusek in Schmoranzler — zadnja dva sta prišla h koncertu. Kot opravičilo je veljal pogreb ptujkega c. kr. okr. glavarja), ravnatelja Schreinerja, profesorja Lavtarja, dr. Fr. Ilešiča, ravnatelja dr. Romiha, zastopnike „Zaveze“ predsednika L. Jelenc, upravnega odbornika tov. Dimnika in dež. poslance tov. Gangla, dr. Kukovec itd.

Pri častniškarski mizi sta sedela uradnika „Domovine“ in „Narodnega lista“.

se odpeljala na božične počitnice k svoji materi vdovi v Škofjo Loko na trdni nadi, da se vrne čez 10 dni zopet na svoje mesto in z okrepljenimi močmi iznova nadaljuje svoj težavni posel učiteljice.

Božične počitnice so minile, a nje ni bilo. Zadnji dan je dospel list s kratko vsebino: „Zbolela sem, in zdravnik pravi, da moram ostati v postelji najmanj mesec dni, a pozneje pa že pridem, upam, da ta čas popolnoma okrevam.“ Minil je januar, potekel je februar, oglasili so se krilati pevci, in zbežal je mesec marec, a Grozdane le ni bilo. Pač pa so prihajala poročila, da je oddnedodne slabega. In res, ni je bilo več! Prišle so velikonočne počitnice, a s temi je ugasnilo tudi nje mlado življenje.

Dne 15. aprila je umrla pri svoji materi, stara 29 let, za navadno učiteljsko boleznijo — sušico.

Rajnka Grozdana Pader, tako se je zvala sama, je dovršila učiteljske študije v Gorici 1898 s prav lepim, skoraj odličnim uspehom. Službovala je ves čas, 9 in pol leta, vedno v Poljanah nad Škofjo Loko vobčo zadovoljnost občinstva in šolskih oblastev. Bila je jako na-

Občni zbor je otvoril predsednik tov. K o e b e k s tem-le pozdravom:

Slavni zbor! V vabilu k našim današnjim zborovanjem „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ smo rekli: Velikonočni ponedeljek bodi vstajenja dan za nas slov. štaj. učiteljstvo! Pokažimo, da se hočemo tesno stanovsko organizirati na znotraj in na zunaj, da hočemo braniti naše ljudsko šolstvo proti vsakemu nazadnjaštvu in korist našega naroda. Z našim učiteljskim praznikom, ki pa pomenja za nas delo, smo združili še drug namen, da z našim koncertom zvečer v proslavo 60 letnega vladanja presvetlega cesarja izrazimo svoj dinastični čut.

Obiskovalci zborovanj naše „Zveze“ vedo, da nas radi počaste dobro nam znani in priznani šolniki ter zastopniki raznih naših organizacij in društev. Tudi danes imamo v svoji sredi g. ravnatelja c. kr. učiteljskega v Mariboru in predsednika „Slov. Šol. Matic“ Hen. Schreinerja, g. profesorja Lavtarja, g. predsednika „Slov. Matic“ in tajnika društva slov. profesorjev dr. Fr. Ilešiča, predsednika „Zaveze“ jugoslov. učit. društev“ tovariša L. Jelenc, dežel. poslanca in izbornega urednika „Učit. Tovarisa“ in „Zvončka“ tovariša Gangla, mestnega odbornika bele Ljubljane in predsednika „Ljubljanskega učit. društva“ ter neumornega blagajnika „Učit. konvikta“ tovariša Dimnika in ravnatelja mešč. šole v Krškem in župana dr. Romiha.

Pozdravljam Vas najiskrenejše! Živeli! (Burno ploskanje.)

Posebno veselje pa me navdaja, kadar vidim v naših zborovanjih navzoče neučitelje, kakor tudi danes. Teh niso privabila naša stanovska razmotrivanja, nje je gnal neodoljiv čut, da nam pionirjem ljudske prosvete izkažejo svoje simpatije, da javno dokažejo, da tudi oni žele napredek šolstva v korist našega naroda, da tudi oni žele boljše stanje učit. stanu.

Bodite mi srčno pozdravljeni! — (Ploskanje.)

Veselo znamenje za nas učiteljstvo je, da je tudi nam prijazno časnikarstvo danes zastopano. Iskreno pozdravljam gg. urednika „Domovine“ in „Narodnega lista“. Živeli! (Ploskanje.)

Začetkoma sem rekel, da je danes naš praznik, dan vstajenja. Naše vstajenje pa je le potem možno, ako se vse cenjene slov. učiteljice in učitelji zavedajo stanovske organizacije, zlasti v sedanjih burnih časih, ko se učiteljstvu izkuša na vse načine izpodkopavati zupanje in ugled. Kakor vidim, ste prihitali iz vseh krajev zelene Štajerske na naša zborovanja v starodavno mesto Celje. S tem ste najsi-jajnejše pred narodom pokazali svojo stanovsko zavednost. Pozdravljam Vas, kličeč: „Na zdar!“; posebej pa še navzočega šolskega nadzornika g. Supsnaka.

Slavni zbor! Letos praznujemo izreden dogodek, namreč 60 letnico vladanja presvetlega cesarja. Kako je napredovalo šolstvo v teku zadnjih 60 let, kako se je povzdignil učiteljski stan v tem času, o tem vam bo danes poročal odlični govornik. Prepričani pa smo vsi, da se je to moglo zgoditi le potom šolskih postav in zakona o društvi, katere smo prejeli od našega preljubljenega vladarja. Ako se ozremo v dolgo dobo 60 letnega vladanja, se

darjena, vnet učiteljica, bolj šibkega telesnega zdravja. Po mišljenju je bila vsekdar naprednega in odločnega narodnega duha. Pri šolski mladini je uživala občo ljubezen, zakaj vedla se je napram tej ko ljubeča mati.

Dne 17. aprila smo je spremili k zadnjemu počitku v Škofjo Loko. Bil je sicer lep, solnčen dan, a žalosten za nas spremljevalec. Pri izprevodu je bila zastopana domača občina po gospodu županu Grošlju in po več vaščanih iz Poljan. Zbralo se nas je tudi 10 učiteljev in le 2 zavedni učiteljici, četudi je bil za pogreb jako ugoden čas in zveza najboljša z Ljubljano.

Naj veljajo te vrstice nji v blag spomin!

† Boštjan Sirk.

Velikonočni torek smo položili v Slivnici, hribovski vasi šmarijskega okraja, k zadnjemu počitku upokojenega nadučitelja tov. Boštjana Sirk a.

Mož je bil star 66 let, a občutil je tudi pezo in težkoče našega stanu, in ko bi teh ne bilo, bi dočakal zmeraj še lahko dokaj let.

moramo čuditi, v koliko so se v tem času izpremenile socialne, gospodarske, kulturne in politične razmere med avstrijskimi narodi. Poleg teže ogromnih vladarskih dolžnosti pa je moral presvetli cesar prenašati tudi bridke udarce neusmiljenjeh usode. A v kljub temu nam je vzor neumorne delavnosti in požrtvovalnosti v blagor drugim, v korist svojih podložnikov. Ko praznujemo ta redki jubilej, sem prepričan, da vsi želimo, naj Bog ohrani našega vladarja do skrajnih mej človeškega življenja. Pozivam Vas, da vzkliknete z meoj presvetlemu cesarju Francu Jožefu I. trikratni: Živio! (Glasni živio-klici.)

Nato imenuje za reditelja tov. Žagarja in Kranjca ter predlaga, da se odpošlje vdanostna brzojavka na kabinetno pisarno cesarjevo. Predlog se sprejme.

Ravnatelj mariborskega učiteljskega gosp. S e h r e i n e r še zahvaljuje za pozdrav posebej kot predsednik „Slov. Šolske Matic“, katere cilji se sicer ne strinjajo z „Zveznimi“, vendar pa ujemajo. Dočim ima „Zveza“ nalogo pospeševati stanovske smotre učiteljstva, skrbi „Slov. Šolska Matica“ za pospeševanje in podporo duševnega napredka v učiteljskih vrstah. „Slov. Šolska Matica“ se lepo razvija, letopisi izkazujejo od leta do leta naraščanje društvenikov. Zahvaljuje se učiteljstvu za gmočno in duševno podporo „Slov. Šol. Matic“. Ako „Slov. Šol. Matica“ danes še ne zadostuje vsem zahtevam, je vzrok to, da je treba povsod ledino orati. Prepričan je, da je duševni napredek slov. učiteljstva tesno združen s stanovskim. Ker je pa danes slovenski učitelj na svojem mestu ter zvesto izpolnjuje svoje dolžnosti, mu tudi priznanje od drugih strani ne izostane. V današnjih težkih časih nam je pričakovati boljše bodočnosti naroda edinole od ljudske šole. Kdor tedaj dela za ljudsko šolo, dela v eminentnem smislu za narod in mu zasigurava boljše bodočnost. (Živahno pritjevanje.)

Predsednik „Zaveze“ jugoslov. avstr. učiteljskih društev“ tov. L. Jelenc iz Ljubljane izvaja, da v teku zadnjih 38 let noben stan ni toliko napredoval kakor učiteljski stan. Ne bo primerjal obče naobzabe ne delovanja v šoli in zunaj šole, reče samo, da je napredek jako velik. Učiteljstvo je spoznalo moč organizacije in se je začelo združevati ter v društvi delovati. In ravno v tem oziru je prednjačilo štajersko učiteljstvo, ki je začelo slov. učiteljsko organizacijo. Nastala so okrajna učit. društva, osnovala se je „Zaveza“, ki ima baš letos 20. glavno skupščino v Gorici. Vendar se štajersko učiteljstvo še ni zadovoljilo, vztrajalo je na pričetem potu in si osnovalo pred nekaterimi leti „Zvezo“, katere občni zbor kot predsednik „Zaveze“ presrčno pozdravlja. „Zveza“ naj raste, cvete in se krepko razvija. (Živio-klici.)

Urednik „Učit. Tov.“ in dež. poslanec idrijskega mesta, tov. Engelbert Gangl se zahvaljuje za pozdrav, ki se mu je izrekel kot deželnemu poslancu, izvoljenem kolikor-toliko na učiteljskem programu. Poslanci imajo samo sedanost, a učiteljstvo ima bodočnost. Nemški pesnik Grillparzer je izrekel nekdanj Radeckemu krilate besede: V tvojem taboru je Avstrija! Mnenje nas vseh pa je, da je bo-

Dalje v prilogi.

Rojen leta 1842. pri sv. Barbari poleg Vurberga je služboval v stari eri na različnih krajih slov. Štajerja, kakor pri sv. Rupertu v Slov. Goricah, v Kapelah pri Radgoni, v Hajdini pri Ptujju, pri Sv. Tomažu itd. V Dolu je postal definitivni ter se tam poročil z žalojočo vdovo, ki je 35 let delila z njim žalostin veselje zemeljskega življenja. Ko je nekaj časa služboval v sv. Vidu pri Planini, je bil imenovan za šol. vodjo slivniške šole.

Tukaj je z izredno marljivostjo deloval 16 let. Bil je znan kot marljiv učitelj, kar pričajo pohvalna pisma od l. 1876. do l. 1885. in vzoren vzdrževalec discipline in reda na šoli. Dokaz njegovega delovanja je od njega poučen in vzgojen roj.

Pred 17 leti je začel bolehati v grlu, ter so mu zdravniki svetovali, naj pusti šolo in orgle, sicer je nevarnost sigurna. Uklonil se je temu, akoravno še krepak, tudi zaradi takratnih neprijaznih mu razmer ter užival zasluzeni pokoj celih 17 let, dokler mu ni letos neizprosna smrt pretrgala nit življenja.

Bodi mu zemljica lahka!

dočnost slovenskega naroda v taboru slovenskega učiteljstva. Na treh trdnih stebrih sloni organizacija slovenskega učiteljstva, ki mu bo zagotovila bodočnost: na narodnosti, svobodomiselnosti in demokratizmu; na narodnosti, ker mora učitelj skrbeti za to, da se ljudstvo zave svoje narodne samobitnosti in svojih narodnih pravic, na svobodomiselnosti, ker mora šola vršiti le tedaj svojo nalogo, ako je neodvisna, od te ali druge struje. Šola služi svojemu namenu. Na demokratiškem stališču stojimo, ker čutimo pač mi najboljše poniževanje in odvisnost najširših ljudskih slojev in delimo omiko delavskemu kakor gosposkemu detetu. Prvotna vrednost vsakega je enaka. Kar dvigne enega nad drugega, je duševna sila. A ta ga ne dvigne, da bi poniževal druge, temveč zato, da pritegne tlačen in poniževane naše in jih otme uboštva in sužnosti. V znamenju teh treh principov najlepše pozdravlja zborovanje.) (Hrupno ploskanje.)

Predsednik izvrševalnega zbora „Narodne stranke“, g. dr. K u k o v e c, izvaja: Vaše zborovanje se tiče tudi nas drugih neučiteljskih krogov. Vaše delo je za javnost velikega pomena, zato smo se ga udeležili tudi mi, ki se brigamo za usodo slovenske javnosti. Zborovanju moremo le želeči najlepših uspehov in najplodovitejših sklepov. Pojavila se je v slov. narodu na Sp. Štajerskem zadnja leta struja, ki odreja šoli in učiteljstvu zasluženi in potrebni ugled. Pokazalo se je celo, da se je ljudstvo zbesnelo proti šoli, da mnogi godrnjajo in preklinjajo, ako o šoli le kaj slišijo. To ni vzraslo iz našega vedoželjnega naroda samega, temveč so mu to gotovi gospodje nmetnim potom ncepili iz političkih ozirov. „Narodna stranka“ si ni prisvojila tega v političkih borbah pač pa lahko popularnega, a narodu škodljivega gesla, temveč si je prizadevala ugled šolstva varovati in dvigniti, dobro vedo, da ima le oni narod up v dosego političkih in gospodarskih uspehov, ki skrbi za svoje šolstvo. Slišal sem danes poudarjati narodnostni moment v organizaciji slov. učiteljstva. Ako se danes bore „neodvisni“ nemški sodniki z vso žilavostjo za nemškonarodni značaj sodišč, ako stoje v prvih bojnih vrstah za političke pridobitve, ako vlada izjavlja, da proti vesti uradnikov nima orožja, ga ne sme imeti tudi proti narodnemu učiteljstvu, če vzgaja slovensko mladino v narodnem duhu in to ne iz političkih, temveč iz vzgojeslovnih ozirov. Žalibog, da so razmere pri nas na Štajerskem take, da šolske oblasti goje tajno neznačajnost med učiteljstvom. Smatram pa Vašo organizacijo za dovolj krepko, da bo z vso ostrostjo pospeševala in branila narodno vzgojo v naših šolah. Naj koristi današnje Vaše zborovanje Vašemu stanu in celi naši javnosti. (Živahno pritrdjevanje.)

Nato je dal predsednik besedo tov. Ljudovitu Černeju, ki je govoril o temi „Vzgojimo mislece!“ prav krepko in jedernato. Razpravo objavimo v celoti. — Ko je govornik končal, mu je vse čestitalo na izborni izvedeni razpravi.

Velezanimivo je bilo tudi predvanje g. dr. Frana Ilešiča: „Jubilej 1848—1908.“ Govornik je razpravljal o prvih nastankih slovenske šole l. 1848 in o prvih učiteljskih skupščinah. V živih slikah je kazal prve sestanke slovenskega učiteljstva v Ptuj in Vidmu l. 1848. in 1849. in prve znake zbujačobe se narodne stanovske zavednosti med tedanjim učiteljstvom. Predavanje dr. Ilešiča, ki je le del večje razprave, je bilo sprejeto z največjo pohvalo.

Ko je zahvalil predsednik oba govornika, je zaključil občni zbor, ki je napravil na vse najlepši in najpovolnejši vtisk. Tako dostojno in stvarno zboruje učiteljstvo!

* * *

Zaradi pomanjkanja prostora priobčimo konec poročila (ustanovitve „Zveze narodnih društev“ in koncert) danes teden.

Brzjavni pozdravi.

Zagreb. K patriotski proslavi želi najsjajnji uspeh!

Savez hrvatskih učiteljskih društev.

Ljubljana. V imenu deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani najsrčneje pozdravljam vse zbrano slovensko učiteljstvo, iskreno želeč ob današnjih zborovanjih in koncertu obilo najboljšega uspeha in najlepše zabave! Živeli!

Juraj Režek, predsednik.

Dornberg. Slava in najboljši uspeh Vam bojevnikom za narodne in stanovske svetlinje!

Goriško učiteljsko društvo: K r i ž m a n.

Gorica. Iskren pozdrav zbranemu učiteljstvu in čestitke k ideji ustanovitve narodne socialne zveze, s katero ste se postavili na čelo gibanja za kulturni napredek naroda!

Dr. Dinko Puc, predsednik „Zveze narodnih društev“ na Goriškem.

Praga. Da sledi resnemu posvetovanju uspešno delo, žele Adrijani: Černič, Junčko, Lozan, Mačkovšek, Prekoršek, Prijatelj, Pučnik, Šlibar, Žnidaršič, Zupanič.

Vojnik. V duhu z Vami! Želim najboljši uspehi! Naprej naš stan! Naprej zastava Slave! Brezovnik.

Gorica. Duhom Vam kličem srečen uspeh prizadevanjem! Krajnik.

Gorica. Oprostite, ne morem priti. Obilo uspeha! Duller.

Ljutomer. Iz oddaljene prlekije kličemo dični „Zvezi“ krepko naprej!

Čeh, Karba, Mavrič, Robič, Vršič, Zacherl.

Goriška realka — Potemkinski zavod.

Ako danes zopet povzdignemo glas, da izpregovorimo o neznosnih razmerah na goriški realki, moramo predvsem natanko določiti naše načelno stališče nasproti vprašanju, ki so sedaj pereča na tem zavodu.

Odkar raste potreba po višji izobrazbi v naši deželi kakor po vsi državi, uvidevajo vedno širši sloji potrebo srednjih šol. Število dijakov na gimnaziji in na realki se večja od leta do leta iznenadno močno. Naše srednje šole sedaj niso več to, kar so bile še pred desetletji. Takrat so še bile šolske klopi napol prazne, in vlada je uredila pouk zgolj po svojih potrebah in željah. Da je med temi bila prva — skrb za nemščino in Nemece, to se ume samoposebi. Tako je prišlo, da sta med nami dobili gimnazija in realka nemški učni jezik, dasi Nemecev ni v deželi, izvzemši — gostov.

Odtlej so se razmere močno izpremenile. Šole sedaj niso več le zavodi, iz katerih pripravila vlada mladino, da bo kdaj služila njenim namenom (kakor semenišča služijo namenom hierarhije). Težišče je sedaj premaknjeno na drugo stran. Zakaj zmagalo je spoznanje, da se ima urediti šolstvo po zahtevah in potrebah državljanov, ki vzdržujejo šole.

Radi pripoznamo, da so odločujoči vladni krogi v marsičem že krenili na novo pot. Kakor so prodrli novi nazori glede važnih delavskih zahtev itd., tako si je vlada prisvojila tudi že v šolstvu marsikatero izmed plodovitih nazorov modernega socialnega razvoja. Zatorej je svež dih napredka zavel po vsi državi.

Ne le zdrava pedagogika, ampak predvsem tudi dejanska potreba sedanjega življenja zahteva, da bodi učni jezik po šolah povsod materinščina mladine, ki išče izobrazbe. Upravičenost te zahteve je vlada v bistvu pripoznala. To pričajo šole s češkim, poljskim, rusinskim, hrvaškim in italijanskim učnim jezikom poleg nekdanj izključno le nemških šol. Le nasproti nam Jugoslovanom in zlasti nasproti Slovincem veljajo še nerabna stara, drugod že zapuščenata načela, in zlasti na Goriškem imamo srednje šolstvo še tako urejeno, kakor je bilo pred pol stoletjem, ko je kulturno življenje bilo še tesno omejeno in vse drugačno od sedanjega.

Dokler se ta uredba ne izpremeni, in dokler se nam ne izpolni vseskozi upravičena zahteva vsaj po slovenskih vzporednicah na goriški gimnaziji in realki, tako dolgo ne bomo prenehali ponavljati te zahteve ob vsaki priliki in uporabljati vsa zakonita sredstva, da prisilimo vlado k preureditvi sedanjih načelno nevdržljivih razmer.

Na goriški realki pa so zavladale zadnja leta še posebne neprilike, izvirajoč v dosedanjem preživelnem nemškem sistemu. Spriče njih smo primorani, da v interesu učeče se mladine in staršev glasno in odločno zahtevamo, ne le da se odstranijo osebe, ki so jih provzročile, ampak da se obenem odpravi ves trhlj sistem.

Razumen človek bi pričakoval, da vlada uredi nemško šolo v nenemški deželi tako, da ponudi grenko jedro vsaj v mamljivi poslajeni prevlaki. To se pravi, mislili bi, da priskrbi šoli izbornega ravnatelja in izborne učne osebe ter ustvari zavod, ki se odlikuje in pripoča po svoji upravi — vkljub temu, da je postavljen na protipedagoški temelj tujega učnega jezika. Z nekoliko skrbnostjo bi učne oblasti lahko ustvarile zavod, da bi se vsaj na videz opravičeno reklo: Glejte, Slovenci in Italijani, vi pač ne zmorete takega vodstva in takih vzornih učnih oseb; vaša mladina je v dobrih rokah, vi sami bi je ne mogli izročiti boljšim!

Ali kaj imamo v resnici namesto odličnega ali vsaj le nekoliko hvalevrednega zavoda? Na goriški realki gospoduje že nekaj let ravnatelj, ki doslej še ničesar ni storil, kar bi mu naklonilo simpatije prebivalstva bodisi te ali one narodnosti. Pač pa se je potrudil, da je, ne umevajoč svojega položaja, odbijal od sebe Italijane, Slovence in tudi Nemece z enako brezobzirnostjo. Kmalu, ko je nastopil ravnateljsko mesto po zaslugi klerikalne protekcije, je razljutil mestno starešinstvo goriško, ker je v občevanju z njim usiljeval svojo nemščino, potem je začel svojevoljno prekoračevati proračun za realko, kolikor ga pokriva mestna občina, po mestu pa se je začelo, da so njegove nakane, upreči mladino v klerikalno organizacijo, razburile ves proforski zbor zoper njega. Starše dijakov je odbijalo osorno, brezsrčno vedenje ravnateljevo, na šolsko mladino pa so se osule brezobzirne kazni kot poglavitno vzgojevalno sredstvo. Izključenja so prišla na dnevni red, in baje so celo anonimne denunciacije dijakov prišle včisti in rodile usodepolne posledice. Na drugi strani pa je hinavščina začela odpirati dijakom naklonjenost pobožnega ravnatelja. Lep zgled je začel dajati ravnatelj sam, ker so ga ljudje videvali, kako vztrajno hodi v cerkev, in si, stopajoč iz nje, na cerkvenem pragu izteplje s hlač na kolnih prah in bolhe. Iz proforskega zbora so začeli izginjati starejši izkušeni člani, ravnatelj jih je znal nadomestiti z mladimi suplenti pristnega nemškega mišljenja in klerikalnega značaja, ki so brezpogojni pristaši ravnateljeve pičle olikanosti in razsodnosti, pa tem večje nadutosti in gospodstvaželjnosti in so, kakor on sam, prepričani, da se ni čisto nič treba ozirati na to, da stoji nemška realka v nenemški deželi. Kakšne razmere vladajo po takih okoliščinah med člani proforskega zbora in pa med njimi in ravnateljem, to si lahko mislimo. Dijaki se spogledujejo, ko vidijo, da razen Brechlerjev nihče ne občuje z ravnateljem, in da tudi med profesorji ni sloge, ni spoštovanja, nego se srečavajo kakor tujei.

Ni čudo, ako se je po takih, za šolski zavod kvarnih in nedopustnih predpogojih dijaštvo v neznošnem položaju odločilo za samopomoč in je v lanski jeseni dalo duška svoji nevolji v hrupnih pouličnih demonstracijah, štrajkih in uporih. No, to pot ravnatelju ni bilo pripuščenno veselje, da bi se bil znesel nad dijaštvom s kaznimi. Višja šolska oblast je uvidela, da bi se z njimi ne dosegli pravi krivci, in je kaznovanje dijakov zabranila — vsaj drugače si nihče ni mogel tolmčiti iznenadene popustljivosti nasproti dijakom. Kam vodijo take razmere, če ne do polne anarhije?! Ravnatelj je prišel v teh bridkih urah na pomoč edino le skrajno nemško-nacionalni list „Grazer Tagblatt“! V št. 313. z 12. novembra 1907. je ta list objavil uvodni članek, ki ga je pisal brčkone eden ožjih pristašev ravnateljevih — saj drugi ljudje se zanj ne zanimajo. Iz tega članka bruba strastno sovraštvo zoper naše dijake, in z grozo smo čitali nazore, ki jih najbrže imajo nemški vzgojevalci, ki jim je izročena naša mladina na goriški realki. Dijake imenuje članek degenerirance, prostaško drhal itd. Ali na to opozarjati sedaj ni naš namen. Tembolj pa opozarjamo na besedo, ki se je člankarju izmuznila v pero ne hote in po bliskovo, razjasnuje razmere na goriški realki s čisto nepričakovane strani. Člankar namreč imenuje ta zavod „Potemkinska šola“. Tako torej! Sedaj vemo, s kakšnimi sredstvi se izkuša to nemško šolo pri nas vzdrževati!

Saj se spominjamo, da so pred leti stalno prihajale v javnost tožbe, da so učni uspehi

na realki nenavadno slabi, da leto za letom pade ogromno število dijakov, in da se staršem zaraditega po nepotrebnem večajo stroški za šolanje sinov, in da mladina izgublja cela leta zlatega časa istotako brez potrebe le nemškemu učnemu jeziku na ljubo. — Mahoma pa so izginile te pritožbe, in šolska izpričevala so začela izkazovati ugodnejše uspehe. — Sedaj vidimo, kako se je priredila ta izprememba. Napravili so — Potemkinsko šolo! Šolo za slepilo javnosti, staršev in mladine! S katerimi sredstvi so to dosegli, tega ne moremo preiskovati, vidimo pa le in to prav jasno, da se varanje ni moglo vzdrževati dolgo. Niti ta pripomoček ni pomagal, da so nastavili za ravnatelja pristnega pobožnjaka, torej enega iz tiste vrste ljudi, ki se najbolj razumejo na hinavstvo in slepljenje! Nenormalni odnošaji so z vso silo izbruhnili na dan z demonstracijami lanske jeseni, in odtlej se noče več povrniti na realko tisti mir, ki je temeljni pogoj uspešnemu delovanju šolskega zavoda. Ob sklepu zimskega polletja so seveda tudi že izginili tisti ugodni učni uspehi, ki so poprej nekaj let slepili navzgor in navzdol.

Ni brez pomena, da je goriški realki dal priimek „Potemkinska šola“ pristen Nemeec. Doslej so namreč vsi glasovi zoper sedanjo uredbo realke prihajali le od Slovencev in Italijanov. Sedaj pa vidimo, da celo Nemci nimajo ugodnega mnenja o nji in jo smatrajo za nevdržljiv nestvor, ki vara mladino in starše in vara davkoplačevalce, ki morajo trošiti leto na leto tisočake za šolski zavod, ki je tako temeljito zavožen, da na nobeno stran ne doseže želenih uspehov.

Mi pa hočemo učni zavod, ki bo ustrezal potrebam ljudstva in bodo uspehi vredni žrtev zanj. Kratkotamo ne bomo več trpeli, da nas bodo še dalje sleparili s Potemkinovo vasjo ter — uničevali našo mladež.

Novi deželni zbor naj izpolni svojo nalogo in — dolžnost tudi v tem oziru. Ni dvoma, da se bomo tudi res korenito bavili v deželnem zboru z vprašanjem naših srednjih šol, prav posebe pa še z našo realko. Prav korenito posvetimo v to sršenje gnezdo!

Starši, ki so se obrnili po podžupanu B o m b i g u na naučno ministrtvo, so poslali prepis svoje pritožbe tudi meni s prošnjo, da se pridružim delovanju za končno ureditev naših srednjih šol v Gorici. — Srčno rad! Upam, da nas najde prihodnje zasedanje deželnega zbora že vse pripravljene.

A. Gabršček.

Odlomek iz avstrijske enakopravnosti v drž. proračunu.^{*)}

II.

△ Ko smo dokončali prvi del svoje razprave pod gorenjim naslovom, nam je prišla v roke januarška številka nemškega lista „Die deutsche Arbeit“, kjer izkuša neki člankar dokazati na podlagi statistike, kako pravična je c. kr. avstrijska vlada napram Čehom glede vzdržavanja obstoječih srednjih šol, kakor tudi ustanavljanja novih.

Avtor izkuša na podlagi svojih dokazovanj doprinesti dokaz, da c. kr. vlada enakomerno, to je v razmerju — nemškega in češkega — prebivalstva skrbi za srednje šole na Češkem, drugače rečeno: Čehi se ne smejo pritoževati, da nimajo dovolj čeških srednjih šol — akoravno je n. pr. v letošnjem proračunu postavka 308.800 K za nova šolska poslopja nemških, a le 250.000 K za češke šole.

Da pa avtor na podlagi svojega logičnega dokazovanja ne pride do napačnih premis, prišteje kratkotamo 3, reci: tri nemške srednje šole češkim, ker pohaja te nemške srednje šole 296 čeških gimnazijcev in 439 čeških realcev. — In na tem „logičnem“ stališču stoji menda tudi c. kr. vlada napram Slovincem, ker jim noče dati nobene popolnoma slovenske srednje šole, zakaj vse srednje šole na Slovenskem so itak namenjene Slovincem, ker jih pohajajo Slovenci. Te logike so se najbrže držali tudi naši klerikalni poslanci, ko so sklepali kravjo kupčijo radi nove „nemške“ gimnazije v Ljubljani. In dosledni, narodno radikalni državni poslance Žitnik je stal tudi na

*) Glej št. 14. t. I.